

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

תוכן

- א. המוכר ס"ת בהמה ומרגלית ... לא אמרו אלא את אלו.....1
- ב. אין דמים ראייה נמי דקתני דהוי ביטול מקח ... בכדי שהדעת טועה אבל בכדי שאין הדעת טועה לא אימור מתנה יהב ליה.....2
- ג. המוכר את החמור לא מכר כליו ... בשק ודיסקיא וכומני ... אבל אוכף ומרדעת קילקלי וחבק ד"ה מכורין ... מרכבתא דנשי איבעיא להו בעודן עליו.....4
- ד. מכר את הקרון לא מכר את הפרדות ... בשאין אדוקים בו.....4
- ה. אבל לא מכר לא את העבדים ולא את האנתיקי ... עיסקא דבגוה.....5
- ו. המוכר את החמור מכר את הסיח מכר את הפרה לא מכר את בנה.....6
- ז. מכר אשפה מכר זבלה מכר בור מכר מימיה.....6
- ח. מכר כוורת מכר דבורים מכר שובך מכר יונים.....7
- ט. בואו ונחשב חשבוננו של עולם הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה 7
- י. כל אדם שיש בו נסות הרוח נופל בגיהנם.....8

דף עח.

א. המוכר ס"ת בהמה ומרגלית ... לא אמרו אלא את אלו

כבר התבאר במסכת ב"מ דף מז: ודף נז: שאסור¹ להונות² את חבירו בין במקח (לקנות ממנו בפחות משווי) ובין בממכר (למכור לו ביותר), ואם

¹ שו"ע ונו"כ רכז א

² וכתב הטור בשם הרמב"ם שהוא בכלל גזילה ואין לוקין עליו משום שניתן להשבון כמו בלאו דגזילה, ומדברי התוס' ריש פ' איזהו נשך משמע דלוקין על לאו דאונאה, וכבר האריכו האחרונים בדין מלקות במקום שאינו ניתן להשבון, ע"י משפט שלום כאן ובאבן האזל פי"ב מה' מכירה. והמאנה את הגר עובר בלאו נוסף, ולהרמב"ם באונאת ממון עובר גם משום לאו דאונאת דברים, ובגר עובר בג' לאוין, ע"י מנ"ח מצוה סז. ומשמע מדברי הפוסקים שאפילו אינו מאנהו, אלא שזה נתאנה מעצמו, כגון שהמוכר אומר בכך וכך והלוקח יודע שהוא שוה יותר, צריך להודיעו, ואם לא הודיעו עובר בלאו, וכן להיפך, ומסתבר שאפילו לא ידע בשעת מכירה רק אח"כ נודע לו שאינהו צריך להודיעו, וכתב הח"ח בקונטרס ליקומי אמרים שגם אם הלוקח יודע שהחפץ נתייקר צריך להודיעו ואם לא הודיעו עובר,

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

אינהו עובר בלאו, שנאמר (ויקרא כה פסוק יד) וכי תמַכְרוּ מַמְכָּר לְעַמִּיתְךָ אוֹ קָנָה מִיַּד עַמִּיתְךָ אֶל תּוֹנוּ אִישׁ אֶת אָחִיו וַיֵּשׁ אֹמְרִים³ שֶׁאֵפִילוּ לַעֲבוּרֵם אִסּוּר.

אין דין אונאה בעבדים⁴, שטרות וקרקעות⁵, ומ"מ יש בהם איסור אונאה.

בכל מטלטלין⁶ יש דין אונאה, אפילו בספרים ואבנים טובות⁷.

**ב. אין דמים ראייה נמי דקתני דהוי ביטול מקח ... בכדי
שהדעת טועה אבל בכדי שאין הדעת טועה לא אימור
מתנה יהב ליה**

³ רמ"א סימן שמח סעיף ב, שאסור להטעותו (עי' פרק א הערה ג), ומשמע מדברי הסמ"ע שם שלא מדין לא תונו הוא שלא נאמר אלא בישראל, אלא מדין נגיבת דעת שאסור גם לעכו"ם (עי' פרק טו), וכך סתם בשו"ע הרב, אלא שמדבריו משמע שגם כנגיבת דעת אם יש בו נגיבת ממון אסור מן התורה כגונב ממון, ובה' גזילה כתב שאם מטעה העכו"ם בחשבון בנתינת המעות ה"ז כגונב החפץ ולא כמפקיע חובו,

⁴ שו"ע ונו"כ שם כט

⁵ וכתב הסמ"ע לשיטה זו שגזירת הכתוב הוא, כדדרשינן בגמרא דבר הנקנה מיד ליד לאפוקי קרקע, ועבדים הוקשו לקרקע, ושטרות נתמעטו משום שאין גופן ממון.

⁶ שו"ע ונו"כ רכז טו

⁷ לאפוקי מדברי ר"י שאין אונאה לס"ת, בהמה ומרגלית משום שאין קצבה לדמיהן, ובשו"ת חת"ס חו"מ סימן קמג כתב שמדברי ר"י נראה דקאי על ס"ת, והפוסקים שנקטו סתם ספרים, משום שבזמן המשנה למדו יותר בס"ת ובזמן הפוסקים למדו יותר בספרים, והרבותא היא בספרים יותר.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

יש אומרים⁸ שכל המוכר חפץ מפני דוחקו, וניכר שמשום כך זלזל ביותר מכדי שהדעת טועה⁹, אינו יכול לתבוע האונאה, ויש אומרים¹⁰ שכל שהאונאה ביותר מכדי שהדעת טועה אין בו דין אונאה.

⁸ שפסקו רוב הראשונים כתירוץ בתרא שבכדי שאין הדעת טועה אין בו דין אונאה ובטול מקח. ובשו"ע סימן רכז סעיף ט כתב, וכן אם מכר מפני דוחקו וזלזל במכירתו יותר מכדי שהדעת טועה וניכר שמשום כך דוחקו הוצרך לזלזל, אינו יכול לחזור, דידע ומחיל, והוא מדברי הרא"ש בתשובה (כלל קב סימן ד). ותמוה שבסימן רכז סעיף ח סתם וכתב, בכל אלו הדברים אין הדמים ראייה, שאם טעה בכדי שהדעת טועה יש לו אונאה או ביטול מקח כדין כל מוכר ולוקח, ואם טעה בכדי שאין הדעת טועה לא בטל המקח, שזה מתנה נתן לו, ע"כ, והוא מדברי הרמב"ם ושאר פוסקים שלא חילקו בין מוכר מחמת דוחקו או לא, וביותר תמוה שהטור בסימן רכז כתב שדעת הרא"ש כדעת שאר פוסקים שפסקו כלישנא בתרא, ולא כתב לחלק בזה, ועיי' מהנ"א דיני אונאה סימן יג שצדד לפרש ההיא דב"ב דוקא כשהמוכר מוחזק, ובשו"ע הרב נראה שמפרש שכל שהאונאה יותר מכדי שהדעת טועה הרי זה ניכר שמזלזל מחמת דוחקו, אבל לא נראה שנתכוין לפרש כן ההיא דב"ב דאמרינן מתנה יהב ליה. ועיי' דברי משפט ועיי' להלן מדברי הקצוה"ח ונתיה"מ. ובמנחת פתים מפרש דברי השו"ע דקמ"ל שאע"פ שמוכר מפני דוחקו דלא שייך לומר מתנה יהב ליה, קמ"ל דאמרינן שמחמת דוחקו גמר ומחיל,

ועיין בפתחי חושן חלק ה פרקי הערה כג שכתב ולולי דמיסתפינא היה נראה לי לדייק בדברי המחבר בשו"ע בסימן רכז שלאחר שהביא כל האופנים במכירה שיש לדון בלשון המכירה אם כולל גם זה או לא, הביא הלכה זו וכתב בכל אלו הדברים וכו', שנראה שדייק וכתב כן שלא אמרו לבטל דין אונאה ובטול מקח ביותר מכדי שהדעת טועה, אלא בדברים אלו שיש להסתפק בלשון המכירה אם נתכוין לכלול גם זה או לא, ואמרו על זה בגמ' אליבא דרבנן דסברי שאין הדמים ראייה, שאף מדין אונאה אין כאן, דכיון שיש ספק בלשון המכירה, ונתן סכום גדול בכדי שאין הדעת טועה, אמרינן שהיה על הלוקח לפרש בלשון שנתכוין גם לזה, ומדלא פירש אמרינן דלשם מתנה נתכוין, אבל במקום שאין ספק בלשון המכירה ולא היה עליו לפרש, שפיר יש לומר שנתאנה ויש כאן דין אונאה, אא"כ במוכר מחמת דוחקו. ולפי"ז אפשר שדינו של הרא"ש במוכר מחמת דוחקו לאו עפ"י סוגיא דב"ב כתב כן, אלא מסברא דכיון שניכר הדבר הוי כמפרש (וכן משמע בשו"ע הרב שמפרש כן דברי הרא"ש), ולכן גם שינה מלשון הגמרא שאמרו מתנה יהב ליה, ואילו הרא"ש כתב דידע ומחיל. ועיין בפת"ש סק"ט בשם שו"ת רשמי שאלה בדין אשה שהלך בעלה למה"י, ומכרה האשה למוזנותיה מלית בעלה בשליש שוויו, וכאשר בא הבעל רוצה לבטל המקח, והאשה טוענת שמחמת דוחקו מכרה בזול⁹ וכתב באולם המשפט דשיעור כדי הדעת טועה אינו תלוי בשיעור האונאה, אלא לפי הענין, שלפעמים טועים בחפץ זה הרבה ובחפץ אחר מעט.

¹⁰ עיין מ"מ בפרק יב מה' מכירה וז"ל, ומ"מ הרמב"ן והרשב"א הסכימו שאם היתה האונאה בכדי שאין הדעת טועה שהיא מחילה, דהו"ל כאומר חפץ זה וכו' וכתב בכנה"ג הגה"ט אות כא בשם הריקאנטי שאף אם הוא איניש תקיפא שאינו נותן מתנה, אימא מגזל גזליה, ויר"ש יתן לב אם אותו המבליעו בקי באלה הדברים או לא, ע"כ. והמהנ"א, וכן בדרישה, הקשו שמלשון הפוסקים משמע שאפילו לא נתן המעות חייב ליתן כמו שפסקו, ותמהו במה נתחייב ליתן לו מתנה, ותירצו שבמשיכת החפץ נתחייב בכל מה שפסקו, ואף על חלק המתנה, ועיי' דברי משפט כאן סעיף כט. ובדברי חיים דיני אונאה סימן ו כתב בן המחבר שאם אינה לוקח למוכר ולא נתן המעות יש להסתפק אם המקח נקנה במשיכה,

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסנת בבא בתרא

ג. המוכר את החמור לא מכר כליו ... בשק ודיסקיא וכוּמני
... אבל אונף ומרדעת קילקלי וחבק ד"ה מכורין ...
מרכבתא דנשי איבעיא להו בעודן עליו

המוכר¹¹ את החמור מכר את המרדעת¹², ואת האוכף¹³, אף על פי שאינם עליו, שכן דרך למוכרם יחד, אבל לא מכר את השק ולא מרכבת הנשים שסתם חמור לרכיבה ולא למשוי¹⁴, ואפילו היו עליו בשעת המכר¹⁵, וי"א¹⁶ שבעודן עליו ספיקא דדינא הוא, אלא א"כ אמר לו וכל מה שעליו מכור לך¹⁷, או וכל מה שראוי להיות עליו¹⁸. או שאמר ופירש בשעת מכירה והקנייה שקונה אותו בין לרכיבה בין למשוי שקנה גם השק ומרכבת הנשים¹⁹.

דף עח:

ד. מכר את הקרוז לא מכר את הפרדות ... בשאינ אדוקים

בו

¹¹ שו"ע ונו"כ רכ ז

¹² כעין אוכף שמניחין על החמור כל היום כולו כדי שיתחמם

¹³ כלי עץ נתון על המרדעת לרכיבה או כדי למנוע הכוך המשאוי

¹⁴ מפורש בגמרא [ב"ב ע"ח ע"א] הטעם משום דסתם מכירת חמור הוא לרכיבה, ומש"ה קנה בהדיה האוכף והמרדעת שהן כלי רכיבה, משא"כ שק ודיסקיא ומרכבת הנשים דעבידין למשוי דגם האשה במרכבת יושבת עליו כמשוי, ומש"ה אם פירשו בשעת מכירה והקנייה שקונה אותו בין לרכיבה בין למשוי קנה גם השק ומרכבת הנשים וכמ"ש הטור [סעיף ט'], ואף שכתב בן בדברי הרמ"ה [שם פ"ה סי' ל"ו] נראה דליכא מאן דפליג עליה בהא. סמ"ע שם יב

¹⁵ וכן כתב נמי הטור [שם] לדעת הרי"ף ור"י והרא"ש, ופסק כוותייהו.

¹⁶ מוכח מהגמרא [שם] וגם מדברי הרי"ף והרא"ש דהא דשק ומרכבת הנשים אינן נמכרין בעודן עליו, הוא מכח דהוא איבעיא דלא איפשיטא בגמרא אי גם בעודן עליו פליגי רבנן ואמרי דאינן מכורין והוה חומרא לתובע וקולא לנתבע, וממילא אם כבר באו ליד הלוקח והמוכר בא להוציא מידו המוציא מהבירו עליו הראיה, וכן מפורש בדברי הרמ"ה [שם] ע"פ שיטתו וכתבו הטור [שם] ע"ש, ועיין פרישה שם מבואר. סמ"ע שם יג

¹⁷ רמ"א שם.

¹⁸ סמ"ע יד

¹⁹ סמ"ע שם יב

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסנת בבא בתרא

כבר התבאר לעיל דף עז: שהמוכר את²⁰ הקרון²¹ לא מכר את הפרדות דוקא כשאינן קשורות אליו, אבל אם היו קשורות מכר את הפרדות, מכר את הפרדות לא מכר את הקרון, ואפילו קשורות זה בזה. אבל משכיר עגלה משכיר גם את הפרדות²² אף על פי שאינן קשורות, שאין דרך לשכור עגלה בלי פרדות.

ונראה²³ שבשוכר מכונית שוכר כל האביזרים הדרושים לנהיגה, ואפשר שגם במוכר מכונית הדין כן.

ה. אבל לא מכר לא את העבדים ולא את האנתיקי ... עיסקא

דבגוה

כבר התבאר לעיל דף עג. שהמוכר את²⁴ הספינה ולא פירש מה מכר עמה, מכר כל הכלים המשמשים את הספינה, אבל לא הדברים שיש להם שימוש גם שלא בספינה²⁵.

לפיכך בכלל מכירת הספינה מכר את מכר לו את התורן והמפרשים, והעוגנין והחבלים והמשוטים והמנועים ומיכלי הדיזל, והקשר, וכדומה²⁶. ומכר את הגשר המחובר²⁷ לעלות לספינה²⁸, ואת מחסן מי השתיה שבתוכה.

²⁰ שו"ע ונו"כ רכ ב

²¹ צ"ע אם איירי במכר לו סתם או קרון זה

²² שו"ע שם סעיף ו

²³ פתחי חושן חלק ח פרק יד הערה קסט

²⁴ שו"ע ונו"כ רכ א

²⁵ סמ"ע שם ו

²⁶ בערוה"ש שם א "ואת התנורים שמסיקין שם הגחלים להעלות את הקישור וכל המוכנות עם הגלגלים ... ובזמנינו מכור גם הקאמפאס שמראה הילוכה לאיזה צד שיש בו חוט המאננעט" ומסתברא שבכלל זה כל מכשירי הניווט והקשר.

²⁷ סמ"ע שם ג

²⁸ ולפי"ז גם המנופים להעמסה וכל כיו"ב

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסנת בבא בתרא

אבל לא מכר את סירת ההצלה או סירה שמפליגים בה לדוג או מהספינה לחוף, ולא את הסחורה שבתוכה²⁹. ולא את המרצופים והם השקים הגדולים שמימים בהן סחורה ומונחים תמיד בהספינה³⁰.

ואם אמר לו היא וכל מה שבתוכה אני מוכר לך, הרי כל אלו מכורים³¹.

ו. המוכר את החמור מכר את הסיח מכר את הפרה לא מכר את בנה

המוכר חמורה³² או פרה או שפחה סתם, אף על פי שיש להן ולדות לא מכר ולדותיהן עמה. ואם מכר פרה או שפחה ואמר לו פרה מניקה או שפחה מניקה אני מוכר לך, לא מכר את הולד עמה, שתולים שעיקר כונתו לחלב³³.

אבל מחר חמורה ואמר חמורה מניקה אני מוכר לך מכר ולדה עמה, שהרי ודאי לא מכרה לחלב וע"כ כונתו לולדה, שאין אדם קונה חמור לחלבה.

ז. מכר אשפה מכר זבלה מכר בור מכר מימיה

²⁹ שכל אלו אף שהן עשויין לצורכי הספינה, מ"מ אין שם ספינה עליהן ויכול לעשות בו שימוש ג"כ לדבר אחר. סמ"ע שם ו

³⁰ ולפי"ז אף הקונטיינרים שמועמסים תמיד על הספינה לא מכר.

³¹ לכאורה יש לעיין מאי שנא מבית הבד בסימן רמ"ו ס"ב דאפילו אמר לו כל מה שבתוכה אין המרצופין מכורים. וצריך לומר דמטלמלין למטלמלין גירי טפי, ומשום הכי כאן אפילו הסחורה שבתוכה הוא מכור, וצריך עיון. אבל יוסף שם ועיין בית יעקב שכתב משמע לכאורה דמכורים אף הסחורות שאינם שייכים להספינה אלא למסחר, וכן פירש הערוך אנתיקי מעות שבספינה, ואולי הוא להוצאות הספינה, אבל לא משמע כן. והערוך השולחן כתב בפשיטות דכהאי גוונא אינו מכור, ולדעתי צריך עיון בזה.

³² שו"ע ונו"כ שם יא

³³ שיד הלוקח על התחונה ויכול המוכר לומר מניקה דקאמר משום חלבה, ובשפחה נמי כונתו היתה להודיע שהיא ראויה להניק את הבן דהלוקח. סמ"ע שם ב

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

המוכר בור³⁴ לא מכר מימיו שהיו מכונסים בו³⁵, וי"א³⁶ שמכר בור, מכר מימיו.

מכר אשפה הוא מקום עשוי להנחת זבל בהמותיו והוא היה נמוך או גבוה ג'³⁷, מכר זבלה.

ח. מכר כוורת מכר דבורים מכר שובך מכר יונים

מכר שובך³⁸ מכר יונים שבה, מכר כורת מכר דבורים, ויש אומרים³⁹ דה"ה אם מכר יונים מכר שובך, מכר דבורים מכר כורת.

ט. בואו ונחשב חשבונו של עולם הפסד מצוה כנגד שכרה

ושכר עבירה כנגד הפסדה

לכתחילה יש לזהר⁴⁰ לכל אדם שלא יעבור זמן תפלה משום הפסד ממונו, כמאמרם ז"ל הוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה וכו'.

וי"א⁴¹ שיש לקנוס האנשים שמונעים לילך לבית הכנסת משום שעוסקין בתורה או משום שמשתכרין ממון, ולעשירים יש לקנוס, והוי מחשב הפסד

³⁴ שו"ע ונו"כ שם טז

³⁵ ובגמרא ופוסקים משמע דהיינו המים המכונסים שם בשעת מכירה, דומיא דאוצר ופירות, אבל מה שבאו לאחר מכירה מכורים, וכתב הסמ"ע בשם הריטב"א שאם מכר באר מים חיים לכו"ע המים מכורים, ועי' שו"ת דברי מלכיאל ח"ד סימן קמו בדין מכר לו שדה והשאיר לו זכות השתמשות בבאר שבתוכו, ודן שם אם מי באר הוי דשלב"ל, ואם אמרינן דהוי כשיור באר למימיו.

³⁶ ברמ"א שם מטור בשם רשב"ם והרא"ש

³⁷ סמ"ע כג

³⁸ שו"ע ונו"כ שם יז יח

³⁹ ועי"ש בדין מכר פירות שובך ופירות כוורת באיזה אופן וכמה צריך להשאיר שלא יחרבו השובך והכוורת

⁴⁰ לבוש או"ח קח ח

⁴¹ כתב בתשובות בית יעקב סי' ע' דיש לקנוס האנשים שמונעים לילך לבית הכנסת משום שעוסקין בתורה או משום שמשתכרין ממון, ולעשירים יש לקנוס יותר ע"כ. אף שראיתו מס' ק"ח סעיף ח' יש לדחות דשם עובר זמן תפלה, מ"מ חזינן דלא נבטל דבר מצוה משום ממון וזה נמי מצוה הוא, והוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה, ובפרט לבעל תורה אף שעוסק בלימוד מ"מ איכא חשדא וחילול השם כמ"ש סעיף י"ח. א"ר צ סעיף י מובא במ"ב שם ס"ק כט

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

מצוה כנגד שכרה, ובפרט לבעל תורה אף שעוסק בלימוד מ"מ איכא חשדא וחילול השם.

יש לעורר⁴² לבות בני אדם ולזרזם שלא יהוסו על ממונם למעט בכבוד שבת וביותר צריך לזרז במקום שיש בו חסרון כים ולכך הרבה לדבר מגודל שכר המעותד לבא עליהם בזה ובבא כדי שיחשבו הפסד מצוה כנגד שכרה ויהיה נקל בעיניהם לפזר מעות לכבוד שבת כי נאמן הוא בעל השכר לשלם להם עונג תחת עונג בזה ובבא.

י. כל אדם שיש בו גסות הרוח נופל בגיהנם

כבר התבאר במסכת סוטה דף ד: שיש דעות⁴³ שאסור לו לאדם לנהוג בהן בבינונית אלא יתרחק מן הקצה האחד עד הקצה האחר, והוא גובה לב, שאין דרך הטובה שיהיה אדם עניו בלבד אלא שיהיה שפל רוח ותהיה רוחו נמוכה למאד, ולפיכך נאמר במשה רבינו ענו מאד ולא נאמר ענו בלבד, ולפיכך צונו חכמים מאד מאד הוי שפל רוח, ועוד אמרו שכל המגביה לבו כפר בעיקר שנאמר (דברים ח פסוק יד) וְרַם לְבַבְךָ וְשַׁכַּחְתָּ אֶת יְקֻקֵּי אֱלֹהֶיךָ.

⁴² תוספת שבת קמב

⁴³ רמב"ם הלכות דעות פרק ב הלכה ג

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

